

RECENSIES

wezig en dat is vrij uniek, omdat de partijen die bij de meeste gerechtshoven na afloop van het proces weer hebben afgehaald. In Mechelen bleven ze echter doorgaans liggen en daarbij zitten vaak interessante stukken als kaarten en pleitnota's. De procesbundels die betrekking hebben op beroepen uit Holland en Zeeland zijn ook beschreven, weliswaar zijn ze niet gedrukt, maar gestencild. Exemplaren daarvan zijn op de meeste grote archieven aanwezig.

Zo heeft het initiatief van 1959 rijke vruchten afgeworpen. In 1979 hadden de medewerkers kennelijk behoefte eens terug te blikken op hun werk van de afgelopen twintig jaar en zij deden dit door een bundeltje artikelen te publiceren. Dat biedt instructieve, soms boeiende lectuur. Wie goed geïnformeerd wil worden over het belang van het Grote Raadproject kan niet beter doen dan deze bundel door te lezen, met name zal zo iemand veel kunnen leren uit twee voordrachten die de hoogleraren Gillissen en De Smidt in 1969 gehouden hebben voor de Internationale unie van magistraten.

H.P.H. Jansen

J.A. Dop, *Eliza's Knights: Soldiers, Poets, and Puritans in the Netherlands, 1572-1586* (Alblasserdam: Remak, 1981, 184 blz., f35,—).

Na de verrassing van Den Briel en de overgang van Vlissingen op 1 en 6 april 1572 schaarde Engelse vrijwilligers zich aan de zijde van de opstandelingen. In de daarop volgende jaren waren steeds Engelsen bij de strijd tegen de Spaanse troepen betrokken. Zo bijvoorbeeld John Norris, die het bevel voerde over Staatse troepen in het noordoosten van het land. In 1585 sloot Elizabeth van Engeland een verdrag met de Staten, waarbij zij beloofde op eigen kosten 6000 man soldaten te zullen leveren en nog eens 1150 man bezettingstroepen voor de steden Den Briel en Vlissingen en het fort Rammekens, die als onderpand voor de terugbetaling van de onkosten in Engelse handen zouden komen. Over deze Engelsen in de Nederlanden handelt het proefschrift *Eliza's Knights*, waarop de anglist Jan Albert Dop in Leiden op 1 april 1981 promoveerde. Als promotors traden op: de hoogleraren J.A. van Dorsten en J.J. Woltjer.

De studie van Dop telt vijf hoofdstukken. Het eerste beschrijft de slag bij Warnsveld in 1586, waarin de 'soldier-poet' Sir Philip Sidney sneuvelde. Zijn dood sloot volgens de schrijver een tijdvak in de militaire geschiedenis van Engeland af. De jaren waarin de ridderlijke amateur het slagveld betrad alsof het om een voorstelling op een toernooiveld ging, waren voorbij. De vier resterende hoofdstukken zijn gewijd aan de bij Warnsveld afgesloten periode, die gekenmerkt werd door ridderlijke galanterie, verering van de 'Virgin Queen' en puriteins zelotisme, maar waarin Engeland militair achterbleef bij de ontwikkelingen op het continent. Dop gaat achtereenvolgens in op de ridderlijke traditie, beschrijft hoe rond Elizabeth de eenheid van het koninkrijk en de glorie van haar eeuw werden opgebouwd, bespreekt 'the art of war' en behandelt tenslotte de 'Puritan crusade' in de Nederlanden.

Eliza's Knights is een boeiend stuk literatuurgeschiedenis, waarin Engels proza en Engelse poëzie uit Elizabeths gouden eeuw een plaats krijgen in het cultureel klimaat van die tijd. De schrijver laat zien dat Spensers *Faerie Queene* en Sidney's *Arcadia* belangrijke monumenten van de cultus om Elizabeth zijn geweest, een protestantse cultus van ridderlijkheid waarin traditionele elementen als godsgeloof, trouw en vrouwendienst volop aanwezig waren. Elizabeth, die zich terdege bewust was van de propagandistische waarde van de mythe rond haar persoon, cultiveerde de cultus zorgvuldig. 'Voor Engeland en Sint

George' werd een protestantse leuze. Leicesters interventie in de Nederlanden zou de Engelsen echter hardhandig leren, dat arcadische ridders op een toernooiveld, maar niet op een slagveld thuishoorden.

In de beschrijving van de mythe van Elizabeth ligt naar mijn mening de kracht van deze literair-historische studie. Bij de kijk van de schrijver op het Engelse optreden in de Nederlanden zou ik wel enkele vraagtekens willen plaatsen, in het bijzonder bij zijn beeld van de historische context. Zo spreekt Dop over de revolutionaire machtsovername van een groot aantal steden door een handjevol geuzen mijns inziens te gemakkelijk van 'the majority declared their allegiance to the Prince of Orange as the rightful representative of their too-distant Prince' (9), heeft hij weinig oog voor de diversiteit binnen het zestiende-eeuwse calvinisme in de Nederlanden en dateert hij belangrijke gebeurtenissen foutief: de val van Haarlem was in 1573, niet in 1574 (152) en de Synode van Dordrecht in 1618-1619, niet in 1617-1619 (12). Van de discussie over de politiek van koningin Elizabeth ten opzichte van de Opstand in de Nederlanden (vgl. J.C. Boogman, 'Charles Wilson, koningin Elizabeth en de Opstand', *BMGN*, LXXXVII (1972) 94-101 is nauwelijks iets terug te vinden. Het optreden van de Engelse 'ridders' in het Nederlandse drama wordt wel heel sterk in het perspectief van de mythe van Elizabeth geplaatst. Dat leidt er ondermeer toe, dat het accent op de 'middeleeuwse' aard van de Engelse hulpstroepen wordt gelegd, zonder dat de schrijver zich voldoende realiseert dat ook het Staatse leger eerst tijdens Fruins befaamde *Tien jaren*, dus na Warnsveld, werd gemoderniseerd.

Vraagtekens zet ik ook bij benamingen van Leicesters interventie als 'the Queen's crusade' en 'Puritan crusade'. Zeker, Dop kan wijzen op Leicesters keuze voor de orthodox-calvinistische groepering, maar is het waar dat 'the religious issue... one of the strongest incentives' voor de Engelse onderneming was (164)? Nog afgezien van het feit dat Elizabeth duidelijk afstand nam van de Engelse puriteinen en het sommigen zelfs knap lastig maakte, lijkt het waarschijnlijker dat politieke overwegingen prevaleerden. De buitenlandse politiek van Elizabeth werd gekenmerkt door een grote mate van voorzichtigheid. Ten aanzien van de gebeurtenissen in de Nederlanden lijkt zij te hebben aangestuurd op een compromis tussen Spanje en de opstandige gewesten. Engeland was het meest gebaat bij een verdeling van de machtsposities. Als er al sprake is geweest van een 'Puritan crusade' dan was dat toch zeker niet de 'Queen's crusade'. Dop heeft mij met zijn kijk op de Engelse interventie in de Nederlanden niet overtuigd, maar ik waardeer zijn literair-historische studie als een belangrijk deelonderzoek, waarin het volle licht valt op de ridderlijke mentaliteit van een aantal Engelse bondgenoten in de Opstand gedurende de jaren 1572-1586.

G. Groenhuis

Algemene geschiedenis der Nederlanden, X, Nieuwste Tijd (Haarlem: Fibula-Van Dischoeck, 1981, 512 blz., f149,—, ISBN 9022838110).

Over de *Nieuwe AGN* is al heel wat onaardigs gezegd. De *BMGN* hebben recensies aan de afzonderlijke delen doen wijden en een kritische doorlichting van opzet, prenties en uitwerking gepubliceerd (van de hand van W.J. van der Dussen, 1982, 1-18). Andere Nederlandse vaktijdschriften hebben er (grotendeels) het zwijgen toe gedaan. Ik zie er van af die al eerder geuite, vaak gerechtvaardigde, kritiek te variëren. Ter gelegenheid van het laatste deel (XI, verschijnt na II en XV) zal ongetwijfeld een meer afgewogen eindoordeel over het geheel mogelijk zijn. Ook daarvan onthoud ik mij nu dus. Ter bespreking ligt